¶ Expositio textus.

MAnifestus est ex voluntate mala ꝛc.) Hoc dicit ad excludendus quandā obiectionem ex verbis dñi exortam Mathei.7. Non potest arbor bona ꝛc. ex quo videt sequi q̃ res bona causa mali esse nō possit. ¶ Sed dicendus. q̃ arbor est causa proxima fructus: causa vo p̃ma in genere illo est vel sol vel terra: ⁊ causa prima est cōmunis ⁊ bonis ⁊ malis arboribꝰ: et bonis ⁊ malis fructibus: ideo ipsa natura voluntatis: sicut causa p̃ma est p̃ncipium bonarꝫ et malarū voluntatū: et bonorꝫ et malorum exteriorus actuū vna et eadem. sed volūtas mala que comparat arbori est causa mali actus exterioris. p̃xima q̃ comparat fructui. (Ecce habēs p̃mas voluntatē boni mutabilis ꝛc.) hoc non dicit. si angelus p̃mus: ⁊ homo nō peccasset quin alij sequentes peccare potuissent: sed quia ex illis p̃mis peccatis sequētia cōcomitata sunt. (vbi autem bonum non est ꝛc.) hoc non est intelligēdus de bono q̃ per malū priuat: quia sic ratio sua non valeret: hoc enim bonū ante aduentum mali est: sed post aduentum mali non remanet: sed intelligit de bono quod est subiectum mali q̃ quidem corrūpitur inquantū debita perfectione priuat. q̃ si esse desisteret priuari non posset: et ita nec corrūpi. (Naturalius sunt p̃uationes bonorꝫ ꝛc.) hoc intelligendum est de bono naturali vel ad quod natura est ordinata: sic gratia vel virtus vel de ipsis habilitatibus ad b̄ bona. si enim intelligeretur de bonis naturalibus que sunt de esse naturē vel naturā consequētes: sic falsum esset: quia talia bona post peccatum integra manēt. vt Dio. dicit 4°ca° de diuino. (Illa dialeticorꝫ regula deficit ꝛc.) quomodo deficiat et quomodo non dictum est: sed p̃m intellectum quo p̃ponitur vt regula nunq̃ deficit: quāuis aliquo modo d̄ficiat in bono et malo: quod non deficit in alys contrarys que spirituales formas designant. vt dictum est. (De ipsis rebus quibus homines ꝛc.) i. de peccatis: que etiam inquātum res sunt bonitatem quandam habent: sed inquantum deficiunt mala sunt.

¶ Quid sit peccatum. ¶ Dist. XXXV.

POst hoc videndum est quid sit peccatum. Peccatum est. vt ait Augu. Omne dictū vel factum vel cōcupitus quod fit ꝓtra legem dei. Idē in libro de duabus animabus. Peccatum est voluntas retinendi vel consequendi: q̃ iustitia vetat: in vtraq̃ assignatiōe de actuali peccato agit: ⁊ mortali: non veniali. Ex p̃ia descriptione ostenditur peccatum esse volūtas mala siue locutio ⁊ operatio prauā. i. actꝰ malus tā interior q̃ exterior. Ex altera vo ostēdit esse actus interior. Voluntas enim vt in superioribus dictum est motus animi est. actus ergo interior est. Ambro. quoq̃ in primo li. de paradiso ait. Quid est peccatū nisi preuaricatio legis diuine ⁊ celestium inobedientia p̃ceptorū: ergo in preuaricante peccatū est: sed in mādāte culpa non est. Non enim ꝓsisteret pctm̄ p̃uaricationis si interdictio non fuisset. Non ꝓsistente autē pctō non solum malitia: sed etiā virtus fortasse non eēt. Que nisi aliqua malitie fuissent semina: vel subsistere vel eminere non posset. Ecce p̃uaricationem legis ⁊ inobediēriam diffinit Ambrosius esse peccatum.

¶ Diuersorꝫ sentētias de peccato ponit.

DIuersitas huius vboꝫ occasione de pctō plurimi diuersa senserunt. Alij enim dixerūt voluntatē mala tantū esse pctm̄: ⁊ non actus exteriores. Alij volūtatē ⁊ actus. Alij neutrum: dicētes oēs actus eē bonos: ⁊ a deo: ⁊ ex deo auctore esse. Malum aūt nihil esse: vt ait Aug. super Joānem. Omnia p ipsum facta sunt ⁊ sine ipo factum est nihil. i. pctm̄: quod nihil est: ⁊ nihil fiūt homines cum peccāt. Supra etiam dixit Aug. q̃ malum est priuatio boni vel corruptio boni: quod etiā i lib. lxxxiiij. questionū ait. Summum malū nullū modū habet. caret enim omni bono. At modus aliquid boni est: nō igit est: qr nulla specie ꝓtinet: totūq̃ hoc nomē mali de spēi priuatione reptū est. Itē in dogmatibus ecclesiasticis dicit: malū vel malitiā non eē a deo creatam: sed a dyabolo inuētā: qui ⁊ ipse bonus creatus est. Idē etiam in lib. ꝓtra manicheos: qd sit peccare ostendit dicēs. Peccare quid aliud est: nisi in veritatis p̃ceptis: vel i ipa veritate errare? Qr si non volūtate faciūt peccatores iniuste iudicant. Quid igit in hac tāta varietate tenēdus? Quid dicēdum?

¶ Vera snia de peccato hic p̃ponitur.

SAne dici pōt: ⁊ libere tradi dr peccatū esse actum malū interiorē ⁊ exteriorē. s. malam cogitationē: locutionē: ⁊ opationem. Precipue tamē in volūtate cōsistit pctm̄: ex qua tanq̃ ex arbore mala p̃cedūt opera mala tanq̃ fructus mali. Quidā aūt diligēter vba aug. attēdētes: quibus supra ⁊ i alijs scripture locis vtitur: nō indocte tradūt volūtatem malam in actus malos inquātū sunt: vl inquantū actus sunt bona eē: inq̃tū vo mala sunt pctā eē: qui volūtatē ⁊ actus quēcūq̃ bonā dei nās eē dicūt: inq̃tū actꝰ est vl volūtas: ⁊ ex deo auctore esse. Inquātū vo inordinate ⁊ ꝓtra legem dei fit ⁊ sine debito caret pctm̄ ē: ⁊ ita inquantū pctm̄ est nihil ē. nulla enim substantia ē: nullaq̃ natura est.

¶ Auctoritatibus probant voluntates ⁊ actus omnes esse bona inquantum sunt.

QUod aūt volūtas oīs ⁊ actio bonum sit inq̃tū est: ex eo p̃bāt. q̃ ait augu. in lib. de. lxxxiiij. q̃stionib⁹. Deus tātūmodo boni cā est. Quocirca mali auctor non est: omniū que sunt auctor est: que

incqtũ sunt intãtũ bona sunt. Idẽ,pbãs nihil casu fieri in mũdo ait in eodẽ. Quicqd casu fit temere fit.qcqd temere fit:nõ fit dei,puidẽtia. Si ergo casu fiũt aliqua in mũdo:nõ,puidẽtia vniuersus mũdus admistrat. Si non,puidẽtia vniuersus mũdus admistrat:aliqua natura vl sub stantia est:que ad opus,puidẽtie dei nõ pinet. Omne aũt qd est:inquãtũ ẽ:bonũ est. Sũmus enim bonũ est illud bonum:cuius pticipatione sunt cetera bona: ⁊ omne qd mutabile ẽ:non p se:sed boni illius pticipatione inquãtũ ẽ bonus est:qd diuinã etiã,puidentiam vocamus. Nihil igit casu fit in mũdo. His testimonijs initũtur ad ostendẽdũ omne qd ẽ:incqtũ est bonus esse. Vñ augu.in lib.primo.de doctrina xpiana ait. Ille summe ac primit ẽ qui oio incõmutabilis est: ⁊ cetera que sunt nisi ab illo esse non pñt: ⁊ intrñ bona sunt incqtus bona acceperũt vt sint. Ex pdictis colligit atqz inferr:qz si mala voluntas ⁊ mala actio:incqtũ ẽ bona ẽ:hz qs ẽ q diffitetur malã volũtatẽ esse: ⁊ malã actionẽ? Mala igit volũtas siue actio incqtũ ẽ:bonũ est: ⁊ incqtum volũtas ẽ:vel bonũ sit ẽ:sed ex vicio mala ẽ:qd viciũ a deo nõ ẽ:neqz aliqd ẽ. Qd aug.notasse videt in lib.de lxxxiij.qõnib dicẽs:viciũ est volũtatis quo ẽ homo deterior qd vicium longe abest a volũtate dei:vt rõ docet. Ex hoc loco,pbãt volũtatẽ incqtũ viciosa ẽ:nõ eẽ a deo ⁊ inquãtũ viciosa ẽ petrñ esse. Et petrñ ẽ vt aiũt inquãtũ non hz ordinem nec finem debitum.ita ⁊ actio inquantum ex malo procedit: ⁊ ordinẽ non habet: ⁊ ĩ malum tendit.

¶ Alia,pbatio q oĩs act inquãtũ ẽ bonus ẽ.

Item ⁊ alr,pbãt oẽm actũ iteriorem vel exteriorẽ inquantũ ẽ esse bonũ:qa nõ esset actus malus:nisi esset res bona:qz nõ ẽ aliqua res mala:nisi eadem res bona sit. Vñ Aug.i enche. Omis natura bonum ẽ:nec res aliq̃ mala eẽt:si res ipsa q̃ mala ẽ nã nõ eẽt. Nõ igr põt eẽ malũ:nisi eẽt aliqd bonum. Qd cũ dici videat absurde:cõnexio trñ rõcinationis nos ꝓpellit hoc dicere. Ex predictis testimonijs asserũt oẽs act inqtũ sũt:eẽ res bonas:nec aliqd eẽ malũ.i.petrñ:nisi idẽ quoqz hz aliqd bonũ sit: ⁊ oiuz que sunt inquãtum sunt: deũ auctorẽ pdicãt: ⁊ ei volũtate oia esse quecunqz sunt:que inquantũ sunt nature sunt.

¶ Obiectio contra illos qui dicunt omnes act inquantum sunt esse bonos.

Qui opponit si oia que sunt:iquãtũ: sunt:bona sunt ⁊ nature sunt:q̃ adulterium ⁊ homicidiuz ⁊ silia incqtum sunt:bona sunt: ⁊ nature sũt: ⁊ deo volẽte fiũt. Qd si est:tũc illi qui faciũt illa:bona agũt. Qd penit absurdũ est. His ꝓo sic illi rñdent:dicũt equidẽ adulteriũ homicidiuz ⁊ huiusmodi non simplr actus denotare:sed actũ vicia. Actusqz ipsos adulterij ⁊ homicidij inquantuz sunt:vel inquãtũ actus sunt:a deo esse ⁊ bonas naturas esse:sed non inquãtuz adulteriũ ⁊ homicidium sunt. Et iõ non seq dicũt:si actus qui homicidia ⁊ adulteria sunt a deo sunt: q homicidia ⁊ adulteria a deo sint. Itẽ aliter eis opponit. Si aliqd non ẽ malũ qd non sit natura vl res bona: quõ igit peccata sunt:nõ credere in deũ:non ire ad ecclesiam: ⁊ huiusmodi cum ista nõ sint nature:imo omnino nõ sint? Non est.n.aliqd vel res aliqua:nõ ire ad ecclesiam:vel non credere ⁊ huiusmodi. Ad qd dicũt his atqz huiusmodi dictionibus que videtur priuationes simpliciter notare ⁊ nihil ponere:qz per negationez dicuntur:vere aliqua poni:actusqz per eas significari. Non credere enim in christum incredulitatez dicũt: ⁊ noĩe incredulitatis malũ mẽtis actũ significari. Ita ẽt cũ dr. Non ire ad ecclesiã malum est:nõ eũtis cõtẽptus significatur.i.voluntas mala vel ꝓpositũ:hoc est enim declinare a bono: ⁊ ideo malũ est:sicut ecõuerso declinare a malo bonũ est. Sicut igitur declinatio a malo qñqz aliqd ponit.s.volũtatẽ ⁊ ꝓposituz vitandi malũ. Non enim põt esse bonũ qd oio nihil est: ita declinatio a bono aliqd quod est significat.s. voluntatẽ ⁊ ꝓpositum mali: ⁊ ꝓm hoc vera est ⁊ generalis illa peccati mortalis descriptio quã supra posuit Aug.

¶ Utrum malus actus inquantum peccatũ est sit priuatio vel corruptio boni.

Potest etiã queri ab eisdẽ cum peccatum sit:vt supra dictũ est:priuatio vl corruptio boni: ⁊ oĩs actus malus sit peccatũ:vtrum sit priuatio vel corruptio boni incqtũ peccatuz est:vel non. Si enim inquãtũ peccatũ est corruptio boni est:cuz corruptio vel priuatio boni pena sit boi:incqtũ igit peccatũ ẽ:pena est. Qz si ẽ:tũc incqtũ peccatuz ẽ bonũ esse videtur: ⁊ a deo esse. Si autẽ nõ incqtum peccatuz ẽ corruptio boni ẽ:querit ꝓm qd corruptio sit. Si enim corruptio ẽ: ⁊ nõ inquãtum peccatum ẽ:cum nõ sit nisi bonũ ꝓterqz in eo quod peccatũ ẽ.ergo inquãtũ bonuz ẽ corruptio vel priuatio boni ẽ. Ad qd etiam ipsi dicũt actum malum nõ incqtũ ẽ:nec inquãtũ bonum ẽ:esse priuationẽ vl corruptionẽ boni:sed incqtum petrñ ẽ:nõ tamẽ inquãtuz peccatuz ẽ pena

est: vel aliquid qd ex deo sit. Ut enim ex verbis Aug. pmissis colligit peccatum dicit corruptio vel priuatio actiue nō passiue. Nam ideo malū vel peccatum dicit corruptio boni: quia naturā bonam qualicūq priuat bono. Nam si nō priuat aliquo bono non nocet. vt supra Aug. ait. Nocet autem. adimit igitur bonum. Nō autem nocet nisi inquantū pctm est. ergo inquātū peccatum est priuat bono. Itaq inquātū peccatum est priuatio est: vel corruptio boni.

¶ Quomodo inquantum peccatū est possit corrumpere bonum cum nihil sit.

Sed cum nihil sit inquantū peccatum ē: quō pōt bonum corrūpere vel adimere: Aug. de hoc docet in libro de natura boni dicēs. Abstinere a cibo nō est aliqua substantia: tamen substantia corporis si omnino abstineat a cibo: languescit ⁊ frāgitur Sic non est substantia peccatum: eo tamē natura anime corrumpitur.

¶ Or peccatum ppie corruptio aie est: ⁊ quō.

Peccatum vo. i. culpa ppie anime corruptio est. Si autem querit i quo possit corrūpi anima: in parabola illius qui icidit in latronibus: qui eum spoliauerunt ⁊ vulnerauerunt: clarescit. Incidit enim hō in latrones: qñ per peccatum in potestate diaboli trahit: ⁊ tūc per peccatum spoliat gratuitis donis. i. virtutibus: ⁊ in naturalibus bonis vulnerat: que sunt ratio: intellectus memoria ⁊ ingenium ⁊ huiusmodi: que p peccatum obtenebrant ⁊ vicianť: per peccatum etiam priuatur illo bono: cuius participatione cetera bona sunt. Quo tanto magis priuat qnto magis se ab eo elongat.

¶ Qualr hō se elonget a deo. s. per dissimilitudinem quam facit peccatum.

A Deo autē se elongat per peccatum: non loci distātia: quia vbiq totus ⁊ presens est oibus: ⁊ oia in ipso sunt: vt ait Aug. in lib. de. lxxxiiij. qōnibus ⁊ ipse locus non est. Locus tamen dei abusiue dicitur templum dei: non q eo cōtineatur: sed q ei presens sit ⁊ inhabitans. Id autem anima mūda intelligit: p peccatum igit nō fm locū aliquis longe fit a deo: ⁊ in eo longe fit q ab eius similitudie recedit: ⁊ tanto longiq qto fit dissilior. Illa aūt vt ait Aug. i li. de. lxxxiiij. qōnibq. Que participatōe similia sunt deo: recipiūt de similitudinem. At ipsa similitudo nullo modo ex aliqua parte pōt esse dissimilis. Unde fit vt cum similitudo patris filius sit: ex nulla parte patri possit esse dissimilis: cuius participatione similia sunt quecūq deo similia sunt: ⁊ illa possunt recipere dissimilitudinem. Nihil est autē qd hominem a deo dissimilem faciat: quēadmodū peccatum. Cum aūt peccatum sit corruptio vel priuatio boni que est in anima: est etiam priuatio ⁊ corruptio boni corporis: sicut corpus hois priuatum beneficio illius imortalitatis ⁊ impassibilitatis quam habuit ante peccatum.

¶ An pena sit priuatio boni.

Queri autem solet: vtrū ⁊ pena sit priuatio vel corruptio boni. Ad qd facile respōderi potest: si predicta ad memoriam reuocentur. Diximus enim supra priuationem vel corruptionē boni accipi actiue vel passiue. i. fm efficientiam vel effectum Ideoq priuatio vel corruptio boni dicit ⁊ peccatum ⁊ pena. Sed peccatum fm efficiētiam: quia priuat vel corrumpit bonum. Pena autē fm effectum. i. scōm passionem que est effectus peccati. Aliud est enim pena. Aliud culpa. Alterum est dei. i. pena. Alterum diaboli vel hominis est. i. culpa.

¶ Diuisio textus.

Quia in peccato actuali duo ꝓsiderant. s. defect ex quo rōnem mali hz: ⁊ subā act fm quā actuale peccatū dr: determinato de peccato actuali fm q hz rōnē mali. Dic icipit determinare de eo qtū ad subam act in qua defect fundat: fm quē malum dr. ⁊ diuidit in ptes duas. In pma determinat de peccato qtū ad actū. In scōa de potētia que est ad actum peccati. 44. dist. (Post pdicta cōsideratione dignū ⁊c.) Prima diuidit in duas. In pma determinat de peccato in generali. In secūda descēdit ad peccatorū drias. 43. di. (Cum aūt volūtatē malā ⁊c.) Prima diuidit in duas. In prima determinat de actu peccati generali: sed qr act peccati vel est interior volūtatis vel est exterior. Ideo in scōa pte descendit ad vtrosq actus. 38. di. (Post pdicta de volūtate eiusq fine ⁊c.) Prima diuidit in duas. In pma psequitur opinionē quorūdā dicentiū actus peccatorū a deo esse. In scōa ponit opinionē Priā. 37. di. (Sūt aūt aly plūmi alr lōge ⁊c.) Prima diuidit in duas. In pma psequit opionem eorū qui dicūt oēs actus ex deo esse. In secūda ex incidēti qr ꝗ disputatio mota exigebat iterponit de opatōe peccati ad penā: vtrū peccatū pena esse possit. 30. di. (Sciēdum est tñ quedam sic esse peccata ⁊c.) Prima diuidit in tres. In pma ponit diffinitionē peccati. In secunda inducit diuersas opiniones ex datis descriptionibus occasionatas. ibi. (Quocirca diuersitatis huiusmōi vborū occasiōe ⁊c.) In tertia psequit illas opinionē: q oēs act a deo sunt. ibi. (Quidā diligēter attēdētes ⁊c.) Circa zm duo facit. Prio narrat diuersas opiones. Secūdo breuiter dixit qd de eis tenēdum sit. ibi. (Sane dici pōt ⁊c.) Tertia pars diuidit in partes tres. In pma ponit opinio. In scōa ponit opinionis ꝓfirmatio p rōnes. ibi. (Or aūt ois volūtas ⁊ actio ⁊c.) In tertia ponit rūsio ad ea que in cōtrariū obici possunt. ibi. (Quibus opponit si oia que sunt ⁊c.) Circa scōs duas rōnes ponit. Prima accipit ex rōne entis. Scōa ex bitudi-

ne mali ad bonum in quo necessario insubo maluz ꝓsistit ibi. (Itē ⁊ alr pbant ⁊c.) Prima ratio talis est. omne ens inq̃tū ens bonuz est: ⁊ a deo est: sed oīs actio est ens. g̃ ⁊c. Primo pbat maiorē. Scōo pponit minorē: ⁊ inducit ꝓclusionē. ibi. (Ex p̄dictis colligit atq; inferr ⁊c.) (Quib⁹ opponitur si oia ⁊c.) Hic excludit obiectiones que ꝓtra hāc opinionē pūt esse. Et diuidit in tres fm tres obiectiones. Prima sumit ex his actib⁹ q̃ mor noīati in malū sonāt vt homicidiū ⁊c. Scōa ex omissionib⁹ que actū hre nō videntur. ibi. (Item alr eis opponit ⁊c.) Tertia ex cōparatione pene ad culpā. ibi. (Etiā queri pōt ⁊c.) Et diuidit in ptes duas. In pma ponit obiectionē et soluit eaz ostēdēs q̃ aliter est corruptio boni culpa q̃ pena. In scōa mouet q̃sdaz qōnes ex solutione occasionatas. ibi. (Sed cū nihil sit ⁊c.) Et circa hoc duo facit. Primo ingrit quō culpa possit esse corruptio actiue. Secūdo quō pena sit corruptio passiue. ibi. (Queri aūt solet ⁊c.) Circa pmū facit tria. Primo ostēdit bonum per quod malū culpe actiue corruptio dicitur. Secūdo ostēdit cuius boni sit corruptio. ibi. (Peccatū vo .i. culpa ⁊c.) Tertio expōit quoddā qō dixerat. s. qualr aliquis a deo elongetr. ibi. (Ab eo se elongāt per peccatū ⁊c.)

¶ Questio. I.

Hic querūtur. v. Primo de diuisiōe mali in culpaz ⁊ penam. Scōo de diffinitione culpe. Tertio: si oīs culpa in actu ꝓsistit. Quarto: si in actu interiori tantum vel in exteriori. Quinto: si culpa est corruptio potentiarum anime.

¶ Utrum malum diuidatur sufficienter per malum culpe ⁊ pene. I.

Ad primuz sic pcedit. Uidetur q̃ nō sufficienter malū p culpā ⁊ penā diuidat. Malū nihil aliud est q̃z defect⁹ boni. sed omne qō inuenit alio min⁹ bonū non est sine defectu alicuius boni. ergo omne quod est minus bonum est etiam maluz: sed omnia creata sunt minus bona. cū ergo multe creature sint in quibus nō est pena: neq; culpa: videtur q̃ maluz non sufficiēter per penam ⁊ culpā diuidat. ¶ P. in illis que non habēt dominium sui actus malum culpe esse non pōt. In quibus autez culpa non est nec pena est: qz pena culpe debet. cū g̃ multa sint que volūtatem non habent: ⁊ ita nec dominiuz sui actus: in quibus tamē est aliquod malum: vt in rebus insensibilibus patet: videt q̃ malum non sufficiēter per penam et culpam diuidatur. ¶ P. Aug. dicit q̃ malum ideo dicit quia nocet: sz omne quod nocet pena est. ergo omne maluz aliqua pena est. ergo non cōuenienter aliquod malum contra penam diuiditur. ¶ Si dicatur q̃ pena nocet passiue: sed culpa nocet actiue. ¶ Contra. Passio est effectus illatioq; actionis. si ergo pena est nocumentum passiuum: et culpa nocumentum actiuum: omnis pena erit illatio quedam culpe: et ita omnis qui penam infert culpā perpetrabit: quod hereticuz est: quia sic ordo iusticie deperiret. ¶ P. aliqua pena est que tantū in negatione cōsistit: vt carentia visionis diuine: sed passio non est tantum negatio: imo est aliqō ens positiue dictuz: cum sit vnuz de decez generibus. ergo non omnis pena est nocumētum passiue dictū. ¶ P. quedam culpe sunt in quibus nullus actus ꝓsistit: vt patet: pre cipue in culpa origiali: sed nihil nocet actiue: nisi per actionem aliquaz. ergo non omnis culpa est nocumētū actiuū.

Sed cōtra. est quod Aug. dicit omne maluz nostrū est vel quod agimus vel quod patimur sed malum qō agimus culpa est: malū qō patimur pena est.

Respondeo (g̃ malū per culpaz et penā diuidit. dicēdū. q̃ sicut supra dictum est malum per se loquēdo p̄uatio quedam est alicuius boni: bonum aūt in perfectione ⁊ actu cōsistit. vnde oz fm distinctionez pfectionū distinctionē maloz esse. Est aūt duplex actus vel perfectio. s. actus p̄mus et secūdus: actus p̄mus est ipsa p̄ma forma. actus secūdus est opatio: ⁊ ideo ex priuatione vtriusq; perfectionis diuerse mali differētie ꝓsurgunt. Si enim p̄uet aliqua forma vel pfectio alicuius rei naturalis dicet esse maluz nature: si aūt p̄uet pfectio operationis dicet esse peccatū: qz vt in secūdo physicoz dicit peccatū est in his que nata sunt finē cōsequi: cum nō cōsequunt: quelibet aūt res per suam opationē finē suuz nata est cōsequi. vnde opz q̃ peccatū in operatione cōsistat fm q̃ nō est directa vt finis exigit: fm q̃ grāmaticus nō recte scribit: nec parat recte medicus potionē: sed vt in 5⁰ metaphy. dicit. bonum ⁊ maluz quodā speciali modo est in his que per electionē agūt: que rationem finis cognoscūt: ⁊ finem sibi determinare possunt: ⁊ ideo peccatum in talibus quandā specialem mali rationē accipit. vt. s. peccatum in eis etiā culpa dicat: vnde peccatuz in pluribus q̃ culpa ē: quia vt ex 2⁰ phy. habet peccatū est ⁊ in his que fm naturam sunt: ⁊ in his que sunt fm artē: sed culpa non pōt esse in his nisi que per voluntatē sunt: nihil enim culpe rationem obtinet: nisi quod vituperabile est: neq; vituperium alicui debetur propter inordinatum actum: nisi ille actus suo dominio subiaceat: habere autem dominiuz sup suos actus: vt. s. possit facere ⁊ non facere volūtatis propriū est. vnde culpa super peccatum addit vt sit voluntatis actus. similiter etiam malum nature in electionem habentibus specialem quādam rationez mali accipit. s. rationez pene: inquantum volūtas defectui dissentit. vnde omnis pena malum nature est: dicitur enim pena maluz. vt Aug. dicit quia nature bone nocet inquantum subtrahit sibi id per quod natura perficitur vel in suo esse naturali: vt cecitas: vel in nature superadditis: vt subtractio gratie: vel huiusmodi. Quidam tamē dicūt q̃ etiam in brutis defectus naturalis rationem pene sortitur: sed melius videt vt pena non sit nisi vbi culpa esse potest: ⁊ ita patet q̃ malū rationalis creature sufficienter ⁊ conueniēter per penam ⁊ culpam diuiditur.

Ad primum ergo dicēdū. q̃ nomen defectus potest sumi vel negatiue vel priuatiue. si sumatur negatiue: sic non omne quod habet defectum alicuius boni cōtinuo malū est: quia maluz p̄uatio est. vnde nō est nisi defectus cius qō quis natus est: ⁊ debet habere. Si aūt p̄uatiue: sic patet q̃ nō omne qō caret aliquo bono defectum habet: non enim est defectus in lapide q̃ nō videt. vnde patet q̃ ratio pcedit ex equiuocatione huius nominis defectus. ¶ Ad scōm dicēdum. q̃ culpa ⁊ pena nō sunt differētie mali absolute sumpti: sed mali fm q̃ est in habētibus electionē: vt dictum est. ¶ Ad tertiuz dicenduz: q̃ nocere dicit dupliciter. s. effectiue: ⁊ formaliter: formaliter autē nocere dicitur ipsum nocumētū siue ipsa ademptio boni vel p̄uatio: sicut albedo facit album: et sic omne qō nocet pena est in his que nata sunt penā subire. si aūt sumat effectiue: sic dicit nocere id qō causat p̄uationem alicui⁹ pfectiōis in re: ⁊ hoc modo culpa nocet: qz per actū deordinatū auferr aliqua pfectio. s. grā: ⁊ tū ipsa p̄uatio gratie pena est: ⁊ hoc est qō magister dic q̃ culpa ē corruptio boni actiue: qz. s. malū culpe cōsistit in defectu act⁹ fm q̃ deficit a debito fine: ⁊ debitis circūstātys: ⁊ iste act⁹ deficiēs agit vel efficit in aīa p̄uationez grē: et ipsa p̄uatio grē passiue accepta pena est. ¶ Ad 4^m dōm. q̃ oīs pena q̃daz corruptio est ab aliquo agēte inducta: ⁊ q̃tuis culpa sit qd actiuū corruptionis: non tū oē actiuum corruptionis culpa est, ⁊ ideo non oportet q̃ omnis qui penā infert cul-

pam incurrat. ¶ Ad qntum dicendũ: ꝙ passio potest sumi dupl'r vel q̃ztum ad nãm rei ꝓut logicus ⁊ nãlis passionez considerat: ⁊ hoc modo nõ opz oẽm penã passionem esse: sz quandam. scz penã sensus: vel q̃ztum ad modum significãdi prout grãmaticus considerat: ⁊ sic illud passiue dicit: qõ a vbo passiuo deriuat. vnde ꝓuatio qua aliquis priuat aliquo dicit priuatio passiua: ⁊ priuatio qua aliquis priuat dicitur priuatio actiua: ⁊ hoc modo sumendo passionem oĩs pena est corruptio vel priuatio passiua. ¶ Ad sextuz dõm: ꝙ nõ dicit culpa corruptio actiua: qz in actu cõsistat: sz magis: qz corruptionẽ agit: ⁊ ideo obiectio non procedit. cõtingit enim per id quod nõ est actus effici vel induci priuationem passiue dictam. vtrum tamen in omni culpa operatio requiratur postea dicetur.

¶ Utrũ diffõnes pcti ꝑ posite sint conueniẽter. II.

B secundum sic ꝓceditur. Uidet ꝙ peccatũ iconueniẽter in proposito diffiniatur. Illud enim quod diffinit oportet aliqd esse: qz questio an est precedit questionẽ quid est: ⁊ iterũ omne qõ diffinitur essentiã habet: cuz diffinitio essentiaz rei significet: sz fm Augustinũ peccatũ nihil est: ⁊ nihil fiunt boĩes cuz peccant. q̃ diffiniri nõ põt. ¶ ꝓ. diffinitio dz cõuerti cũ diffinito: sz diffõnes hic date de peccato nõ cõueniunt oĩ peccato vt in littera dicit. q̃ inconuenienter assignate sunt. ¶ ꝓ. in diffinitiõe superiozis non debet poni iferius: sed cõcupituz vel dictuz vel factuz est iferius q̃z peccatum: qz omne fcm cõtra legem dei est peccatuz: sed nõ conuertitur. ergo incõuenienter assignatur descriptio ex posteriozibus fm nãm. ¶ ꝓ. spãli vtuti speciale peccatuz opponitur: sed iusticia ẽ quedam vtus specialis. ergo peccatum non debet diffiniri vniuersal'r sumptuz per oppositionẽ ad iusticiã. ¶ ꝓ. obedientia est q̃dam spãlis vtus: sz obedientie opponit inobetia. ergo ⁊ inobediẽtia erit speciale pctũ. cum ergo species in diffõne generis poni nõ debeat: videt ꝙ iconuenienter pctũ vniuersal'r sumptũ per iobedientiã diffiniatur.

Respondeo ꝙ sicut dictuz est: peccatũ dicit malũ ꝙ in operatiõe consistit. vñ ad rõnem peccati duo concurrũt. s. actus ⁊ ipse defectus ex quo ratio mali incidit: defectus autẽ ille qui causat rõnẽ mali in peccato: vt dictuz est: est defectus rectitudinis in actu: per quã dirigebatur in finẽ: finis autẽ rõnalis nature vltimus quẽ precipue theologus cõsiderat est ipsa beatitudo eterna ad quẽ finẽ lex dĩna nos dirigit sicut istr̃m: ⁊ iusticia sicut illũ ĩclinãs. ⁊ ideo pctũ tripl'r hic describitur. In ꝓma enĩz descriptiõe tangit suba actus in ordine ad instr̃a: qbus actus exercet cũ dr̃: dictũ vel factũ vel cõcupitum: ⁊ tangit ꝓuatio illius dirigentis qõ instruẽdo dirigit. s. legis: cũ dr̃ qõ fit cõtra dñi legem. In scda aũt descriptiõe tangit suba actus ex parte obiecti in hoc qõ dicit voluntas retinẽdi vel consequẽdi: ⁊ ꝓuatio illius dirigentis qõ in finẽ ĩclinat per modũ habitus in hoc qõ dicit qõ iusticia vetat. In tertia autẽ descriptiõe tangit illud qõ ẽ formale in pctõ ex quo rõnez mali hz. s. ꝓuatio dirigẽtis in finẽ: in hoc qõ dr̃ preuaricatio legis diuine: ⁊ deordinatio ab ipso fine in hoc qõ dicitur celestium inobedientia ⁊c.

Ad primuz ergo dõm: ꝙ fz ꝙ aliqua habẽt eẽ possunt diffiniri: vt in. 7. meta. dr̃. vnde qz ens per ꝓus de suba dr̃ que pfecte rõnẽ entis hz: iõ nil pfecte diffinit nisi suba. accñtia aũt sicut incõplete rõnẽ entis participãt: ita ⁊ diffõnẽ absolutã nõ habẽt: qz in diffõnibus eoz ponitur aliqd qõ est extra genus eoz. s. subm ipoz. Similr̃ ẽt cũ ens quodãmodo dicat de ꝓuationib⁹ ⁊ negationib⁹: vt in 4. meta. dr̃. eoz ẽt põt eẽ aliqs modꝰ diffõnis icõpletissimus q̃ est quasi exponẽs nominis significationẽ: nõ essentiam indicãs: quã nullã habet: nõ aũt ita ꝙ pctũ oĩno sit ꝓuatio ⁊ negatio: sz q̃ztuz ad id soluz ex quo formal'r rõnem mali hz. ⁊ iõ ex parte illa diffinit ꝑ ꝓuationẽ: vt pz ex oĩbus descriptionibus in lr̃a positis. ¶ Ad 2ᵐ dõm: ꝙ peccatũ nõ dr̃ vniuoce de oĩbus generib⁹ pctõz: sz per ꝓus de pctõ actuali mortali a q̃ pctũ veniale defit ex ꝑ ꝙ nõ oĩo a fine deordinat: sz aliquo modo a fine retardat ordine ad finẽ saluato. vñ deficit ex parte illa ex qua pctũ formal'r rõnẽ mali hz. Originale autẽ deficit ab eo ex ꝓte ipsius sube actus. actuale enĩz mortale est volũtariũ voluntate ꝓpria illius in quo est: sz originale est voluntariũ voluntate alterius. vñ deficit ex parte illa ex qua pctũ hz rõnem culpe. ⁊ ideo nõ opz ꝙ diffinitio peccati in genere cõueniat nisi illi pctõ in quo perfecte ratio generis ĩuenitur: põt aũt ⁊ diffõ peccati in genere eis fm qd conuenire: sicut ⁊ rõ generis in eis per posterius inuenit. ¶ Ad 3ᵐ dõm: ꝙ sicut aliquãdo vtimur nõ veris differẽtys loco verarum ꝓpter earuz occultationẽ: vt in. 7. meta. dr̃. ita etiam loco veri generis potest poni aliqd ꝑ qõ genus magis inotescat: ⁊ sic Aug. itendens magis plane q̃z artificial'r loqui genus peccati qõ est operatio per istam circũlocutionẽ dictuz vel factũ ⁊c. significauit. ¶ Ad q̃rtuz dõm: ꝙ iusticia non sumit hic ꝓut est spãlis vtus: sed ꝓ iusticia gnãli: que est idez subo: qõ oĩs virtus: vt in. 5. ethy. phs dicit: differens a vtute soluz rõne: qz vtus dr̃ fm ꝙ ad actum dirigit: iusticia vo fm ꝙ rectitudini legis concordat: ⁊ fm ꝙ in bonũ cõe cedit. ¶ Ad qntuz dõm: ꝙ obediẽtia ẽt quãdoq; sumit spãlis: vt vtus: quãdo. s. spãlis ratio ad faciendũ aliquid est auctoritas precipientis: ⁊ huic opponitur inobedientia que est spãle pctũ: quando. s. aliquis pretermittit hoc qõ est preceptũ spãliter in cõtemptum precipiẽtis: aliquãdo aũt obediẽtia sumit quasi oẽm vtutẽ cõsequẽs. actus enĩ oĩs vtutis in precepto legis est. vnde quicunq; aliquẽ actũ virtutis facit obedit: ⁊ huic obedientie opponitur inobedientia: que omne peccatum mortale consequitur: ⁊ hoc modo inobedientia hic in diffinitione peccati ponitur.

¶ Utrum in oĩ pctõ sit aliquis actus. III.

B tertiuz sic ꝓcedit. Uidet ꝙ omne peccatũ in actu consistat: ẽt peccatũ omissiõis. pctũ enĩz est dictũ vel factũ vel cõcupituz cõtra legez dei: vt dictuz est: sz in ꝑ qõ dr̃ dictũ vel factũ vel ꝛcupitũ tangitur aliqs actus. q̃ ẽt pctũ omissiõis in aliquo actu cõsistit. ¶ ꝓ. omne pctũ vel est originale vel actuale: sed omissio nõ est originale pctũ: qz originale equal'r in omnes transit qui per concupiscentiam generantur: non autem in oĩbus est pctũ omissionis. q̃ oportet ꝙ sit actuale: sed actuale ab actu dicit. q̃ omissionis peccatum aliquẽ actum significat. ¶ ꝓ. quicunq; se habet similiter nunc ⁊ prius non magis nunc q̃z ꝓus peccat: sed aliquis qui nihil agit similiter se hz nunc ⁊ prius. si ergo aliquando talis peccat continue dum actum illum non agit videtur peccare. hoc autem inconueniens est: qz sic peccatum omissionis quolibet grauissimuz esset. ergo peccatum omissionis nõ est si aliquis oĩno nihil agat: sed oportet ꝙ sit in eo aliquis actus. ¶ ꝓ. demerituz opponitur merito: sz merituz non potest esse nisi per actuz. cum ergo opposita ad idem genus reducantur: videtur ꝙ omne peccatuz ⁊ demeritũ in actu aliquo consistat. ¶ ꝓ. Augusti. dicit. ꝙ omne peccatum est voluntarium. si ergo omissio est peccatum: videtur ꝙ saltem actum voluntatis in ea esse oporteat. ¶ Preterea. sicut supra dictuz est malum esse non posset nisi esset bonum in quo maluz consisteret: sz vbi nullus est actus nõ inuenitur aliqõ bonũ in quo deformitas peccati fundet. q̃ videt ꝙ non possit esse aliqõ peccatũ in quo non sit aliquis actus.

Sz cõtra Ambrosi⁹ dicit in littera. Peccatuz est preuaricatio legl dine ⁊ celes. inobe. ¶ P. peprozuz quedã sunt affirmatiua quedaz negatiua. cuz ergo aliquis nihil agendo inobediẽs diuinis preceptis affirmatiuis existat: videt q̃ peccatũ omissionis possit esse vbi nõ est aliquis actus. ¶ P. nihil iuste punit nisi peccatuz: sz ei qui non facit quod preceptuz est sibi: etiaz si nullum actuz faciat: iuste pena infligit. ergo ⁊ si nulluz actuz agat aliqs: nihilominus omittendo peccat.

Respondeo dõm: q̃ omne peccatũ oportet aliquo modo in actu consistere: nõ tamẽ eodem modo: peccatũ enim oziginale: sicut rationez culpe habet: ex hoc q̃ voluntariũ est: non quidẽ voluntate proprĩa sed voluntate alterius: ita etiã rationẽ peccati habz ex hoc q̃ per actuz alterius inductuz est: sed peccata actualia etiã in actu proprio illius in quo sunt cõsistunt: ⁊ hoc quidẽ planũ est in his que per cõmissionẽ peccant. vtruz autẽ in peccato omissionis sit aliquis actus a potẽtia elicitus super ꝗ duplex opinio est. Quidã autẽ dicunt q̃ in peccato omissionis semper oportet aliquẽ actum esse per quẽ aliquis retardat ab expletione mandati vel precepti siue interiozẽ voluntatis: vt cuz aliquis vult precepto nõ obedire siue exteriozẽ: vt cuz aliquis facit aliquẽ actum per quẽ ab expletione precepti impeditur ⁊ ponit exempluz de illo qui nimis vigilat: ⁊ non potest surgere hoza debita. Sed ista opio nõ videt necessitatem habere: cuz enim voluntas libera sit: nec ad aliquid faciẽdũ vel nõ faciendu determinet potest ꝗ modo pretermittere aliquid q̃ eius contrariuz non velit: nec de eius contrario cogitet: nec etiã de aliquo alio quod sit per se impedimẽtũ eius quod facere tenet: ⁊ si enim aliquid velit quod q̃tum in se nõ est impedimentũ expletionis precepti: sicut oppositũ cõstat q̃ ex hoc q̃ vult illud nõ peccat: qz illud põt esse ꝑm se licituz: sed peccat in eo q̃ pretermittit id quod facere debet. ergo cõstat q̃ ille actus vel exterior vel interior per accidens ad peccatuz omissionis pertinet: ⁊ ita in eo deformitas omissionis non fundat: nec iteruz in actu contrario precepti: qz posituz est q̃ talis act⁹ non sit. cum voluntas possit in neutrum oppositoruz ferri: sicut etiam deus nec vult mala fieri: nec vult mala non fieri. nec alicui dubiũ est q̃ aliquo sic se habente per omissionem peccat: qz iuste punit ex hoc q̃ preceptuz non implet. vnde patet q̃ peccatuz omissionis in sola negatione actus debiti ꝓsistit. Et ꝗ est alia opio. Sed qz opposita in idẽ genus reducuntur. ideo omissio actus peccati rationẽ consequit ex eo q̃ volũtaria est: sicut ⁊ actus voluntarius rationem peccati ⁊ culpe habet: ⁊ huic etiã consonãt verba philosophi in 3º ethycozꝫ. vbi ostendit negligentiaz sciendi vel faciendi aliquid iuste a legibus puniri: ex hoc q̃ sicut in potestate hominis est facere aliqd: ita ⁊ nõ facere. vnde sicut pro eo quod idebite facit iuste punitur: ita pro eo quod indebite dimittit.

Ad primum ergo dicenduz: q̃ sicut dictum est opposita reducunt in idẽ genus in quo vel vtrunq̃ est per se: vt patet in contrarys ⁊ relatiuis vel vnum est per se ⁊ alteruz per reductionem: vt patet in p̃uatione ⁊ habitu ⁊ affirmatione ⁊ negatione. vnde habitũ est in. z8. di. p̃mi lib. ab Augu. q̃ in eodem genere est genitus: ⁊ non genitus: ⁊ ideo in dicto excludit etiaz omissio dicti: ⁊ in facto omissio facti: ⁊ sic de alys. non enim hoc hz dictuz inq̃tum est affirmatione dictuz: vt sit peccatuz: sed inq̃tũ est in volũtatis potestate a rectitudine finis exiens. in hoc autem conuenit cuz dicto affirmatiuo etiaz non dicere qõ similiter est in potestate volũtatis ⁊ a recto ozdine exiens finis. ¶ Ad scõm dicendũ: q̃ peccatuz omissionis non est peccatũ oziginale: sed actuale: nec dicit actuale: quasi in aliquo actu existat: sed quia ad genus actus reducit cuius negatio est: sicut Aug. ingenitũ ingenere relationis ponit vt habituz est in p̃mo lib. dist. z8. ⁊ iteruz sicut actus est in potestate vnluntatis: ita ⁊ negatio eius. ¶ Ad tertiũ dõm: q̃ omissio non est peccatũ nisi ꝑm q̃ precepto affirmatiuo ponit. preceptuz autẽ affirmatiuuz obligat semper: sed nõ ad semp: sed ad aliquod tempus determinatuz: ⁊ ideo in illo tempore tantuz ad quod preceptuz affirmatiuũ obligat aliquis reus omissionis tenet. ¶ Ad quartũ dicendum: q̃ malum pluribus modis cõtingere potest q̃ bonuz: vt patz per Diony. ex. 4. c. de di. no. ⁊ phs in. z. ethy. non enim bonũ consisteret nisi omnia que ad perfectionẽ rei exigunt conueniant: quodcũq̃ autẽ eozũ subtrahat ratio mali incidit. ⁊ ideo meritum quod est quasi quoddaz iter in finem beatitudinis eẽ nõ potest nisi sit operatio ⁊ operatiõis rectitudo: sed siue desit rectitudo in ipsa operatiõe siue desit ipsa operatio erit demeritum: qõ est recessus a fine: quod etiaz patet in cozporalibus: qz locum cozporalem nihil acquirit nisi per motum ozdinatum in locum illum. potest autẽ locum illuz amittere quod est extra ꝓprium locũ dupliciter: siue nõ moueat: sed quiescat: siue moueat motu indebito. ¶ Ad quintũ dõm: q̃ omissio est volũtaria non quasi actu voluntatis in ipsam transeunte: sed qz in volũtatis potestate est actum non facere sicut ⁊ facere: ⁊ ideo sicut actus dr̃ volũtarius: qz est in potestate volũtatis: ita ⁊ omissio act⁹. ¶ Ad sextũ dõz: q̃ opz q̃ malũ semp in bono subsistat: nõ tamẽ opz q̃ illud bonũ in quo malũ subsistit sit actus. ⁊ iõ dico q̃ malum omissionis nõ fundat in aliquo actu: sed in potentia que actum ꝓducere potest.

¶ Utruz in actu exteriozi sit pctm̃. IIII.

A Sed quartum sic ꝓcedit. Videt q̃ peccatũ nõ consistat in actu exteriozi: qz vt in li⁹ de somno ⁊ vigilia. dicitur. cuius est potẽtia eius est actus: ⁊ eadẽ rõne cui⁹ est habitus eius est actus: sed habitus vtutis vl vity nõ est in cozpore: sed in aia. ergo nec actus peccati erit actus cozporis: sed anime. ¶ P. ei qui vitare peccatũ non potest peccatuz nõ est imputandũ: sz sicut gladius non põt vitare quin occidat motus ab homine: ita etiã manus vel aliquod membrũ nõ potest vitare quin actum exequatur quẽ volũtas imperat. ergo peccatũ in actu exteriozi membrozũ non consistit. ¶ P. actus voluntatis medius est inter actum ĩtellectus. s. cogitationẽ: ⁊ actuz exteriozũ membrozꝫ: ⁊ magis vnit voluntas intellectui q̃ etiã ipsis membris: sz cogitatio pure speculatiua de aliquo q̃tũcunq̃ malo non est peccatũ. ergo multo minus in exteriozi actu peccatuz erit. ¶ P. illud quo posito vel remoto nihilominus est peccatum non videt in se deformitatem peccati continere: sed siue sit actus exterior siue non: dummodo assit voluntas completa aliquod maluz perpetrandi peccatũ perficit ⁊ imputat ad mortẽ. g̃ actus exterior deformitatẽ nõ cõtinet. ¶ P. illud quod est tantũ ad manifestationẽ bonitatis vel malitie nõ videt per se actus malitie vel virtutis esse: sed in. io. ethycozꝫ. vt phs innuere videt exteriores actus sunt tantũ ad manifestationẽ virtutis ⁊ eadez rõne sunt qõ manifestationẽ vity. ergo in actibus exteriozibus nõ consistit peccatuz.

Sed contra. Fuire peccato peccare est: sz mẽbra exterioza peccato fuire dicunt. ad Ro. 6º. Sicut exhibuistis membra vestra ⁊c. ergo in actu exteriozi membrozꝫ pctm̃ consistit. ¶ P. nihil prohibetur lege diuina nisi peccatum: sed lex diuina nõ tm̃ ꝓhibet actus interiores: sed etiam exteriores: adeo vt de his etiam diuersa precepta dent: vt ps Exodi. zo. Non mechaberis: ⁊ non concupisces vxorẽ ⁊c. ergo nõ si soluz in actu interiozi: sz ẽt

exteriori peccatum consistit.

Respondeo dõz:q̃ in oibus agẽtibus ordinatis B cõe est q̃ id qõ est motũ ab alio:sic instrumẽtũ a ꝓprio agẽte in actu suo ꝓsequit cõditionẽ p̃mi agẽtis q̃tũ pot.cũ g̃ in oibus actibus hois p̃ncipalitatẽ obtineat volũtas:eo q̃ ipsa tanq̃ liberrima oẽs potentias in actus suos ĩclinet:opz q̃ in actib⁹ humanis ꝓditio volũtatis saluet:in his.vz.qui ad imperiũ volũtatis fiunt:et ide ẽ q̃ cũ volũtatis sit ꝓpriũ vt dñiuz sui actus habeat:B ẽt in ceteris:que a volũtate sunt mota:iueniẽt:ꝓm q̃ eiꝰ ꝓditiõez ꝓsequi possunt.põt enĩ itellectus ꝓsiderare ⁊ nõ ꝓsiderare put a volũtate est motus.⁊ silr est de ꝓcupiscibili ⁊ irascibili:⁊ hoc vsq̃ ad actus exteriores motiue vtutis extẽdit vt possit bõ ambulare vel nõ ambulare loqui vel nõ loqui:et sic deinceps:sz qz in B cõsistit rõ meriti ⁊ demeriti laudis:⁊ vituperij q̃ id bonum vel malum qõ agit in ptãte agentis est. Inde est q̃ actus volũtatis p̃mo rõnez pcti et culpe bz: ⁊ ꝓter alij actus a volũtate impati:⁊ B mõ ẽt in actib⁹ exterioribus deformitas culpe ꝓsistit:sz qz actus semp attribuitur p̃mo agẽti potius q̃ instrõ sic secare artifici potiꝰ q̃ ferre:ideo gdaz cõsiderãtes q̃ actus a volũtate ĩperati nõ habẽt rõnẽ culpe nisi a volũtate:dixerunt pctũ tũ in actu voluntatis interiori eẽ. Alij vo cõsiderãtes tã illud in quo p̃mo est rõ culpe q̃ illud in quo scdo est:dixerũt tã actus ĩteriores q̃ exteriores pctã esse ⁊ vtriq̃ cõsiderabant pctũ nõ solũ q̃tum ad illud qõ est formale in ipso.vñ rõnẽ mali bz.s.auersionẽ:sz ẽt q̃tum ad cõuersionẽ q̃ est mãle in peccato:sz gdã cõsiderãtes soluz illud qõ formale est in pctõ.s. defectũ:vñ rõnẽ mali bz:dixerũt neq̃ actus ĩteriores neq̃ exteriores pctã esse. Inter q̃s verior est opinio q̃ dicit q̃ in vtroq̃ sit pctũ:qz plenã cõsiderationẽ peccati habuit.ista opinio ꝓsiderãs pctũ q̃tũ ad id qõ ẽ formale in eo:⁊ q̃tuz ad id quod est mãle non solum qõ p̃mo deformitatem peccati continet:sed ẽt quod secundo.

Ad primuz g̃ dõm:q̃ ex habitu virtutis ⁊ vitij informat subã actus.vñ opz habitũ vtutis ⁊ vitij esse in rõne ex qua rõ culpe ⁊ meriti ꝓcedit: ⁊ nõ in corpore qõ subaz actus exequendo ministrat. Uel dicendũ:q̃ actus exterior nõ imediate ꝓcedit ab habitu:sed mediante actu ĩteriori:⁊ ideo segtur q̃ in actu exteriori nõ sit p̃mo ratio peccati:sed non sequit q̃ nullo modo. Ad scdm dõm:q̃ percutere nõ est actus manus: sz est actus hominis p manũ.actus enĩz idiuiduoꝝ sunt: ⁊ ideo culpa manui nõ imputat:sz homini ꝓpter actũ quẽ p manum exercuit qui ab eo vitari potuit. Ad 3m dõm:q̃ virtus p̃oris est in posteriori:sed nõ cõuertit.cognitio aũt speculatiua p̃cedit actum voluntatis qui est de actu exteriori:sed actus exterior sequitur actum ĩteriorem voluntatis:⁊ ideo ratio culpe:que p̃mo in actu voluntatis est:transit ex voluntate ĩ actũ exteriorẽ:qui segtur:nõ autẽ in actũ cognitiõis q̃ pcedit. Ad quartũ dõm:q̃ p̃mũ nõ dependet ex posteriori:sz a p̃mo causatur posterius: et ideo qz actus voluntatis p̃mo rõnem culpe bz:iõ etiã exteriori actu cessante rõ culpe in actu voluntatis manet. Nõ aũt sequitur ex hoc q̃ rationem culpe non possit in exteriorẽ actũ ꝓducere. Ad quintum dõm:q̃ per actus exteriores manifestantur ĩteriores:sicut cause per effectꝰ.vñ sic effectus participãt similitudinẽ suarũ causarũ q̃tum possunt:ita etiã actus exteriores rõnem culpe consequuntur que primo in actibus interioribus inuenitur.

Utrũ potẽtie aie aliq̃liter corrumpant p pctũ. V.

A quintuz sic ꝓcedit. Uidet q̃ per pctũ nulla corruptio ĩ potẽtijs anime fiat p̃mo p illud qõ dicit Diony. 4°ca°de di.no.q̃ data nãlia in angelis peccantibus integra manent: sed quod corrumpitur non est integrum.cum ergo peccatũ hominis nõ sit maius peccato angeli.videt q̃ etiã in nobis nulla corruptio potẽtiarũ naturalium per peccatum fiat. P.illud quod corrumpit nõ manet idem specie:sz homo post peccatũ est idẽ specie:qui ⁊ ante peccatũ fuit.g̃ p peccatuz in nullo corrumpit. P. nihil corrumpitur nisi per suum contrarium:sed vt in p̃mo physicoꝝ.dicit.subm neutri oppositoꝝ contrariuz est. cuz g̃ potentia aie sit subm culpe ⁊ vtutis: videt q̃ per culpam non corrumpat. P.nihil agit ad sui corruptionẽ:sed causa peccati est ipsa anima per potentiã nãlem.g̃ peccatuz nõ corrumpit potentiam nãlem anime. P.nulla potentia corrumpit per hoc quod in actũ reducitur: sed potẽtia nãlis peccando reducitur in aliquẽ actum in quem erat in potentia.g̃ per peccatũ nõ corrumpit: sed perficitur. P.si per peccatũ aia corrumpit:aut ergo q̃tuz ad esse p̃mũ aut q̃tum ad eẽ zm.nõ q̃tũ ad esse p̃mũ: qz sic statiz bõ peccando eẽ desineret.si q̃tũ ad eẽ zm B totũ tollit p p̃mũ pctũm qõ grãz subtrahit.g̃ sequẽs pctũz nihil aia corrũpit:⁊ sic nõ erit cõe oĩ pctõ corrũpere nãles potẽtias aie.

Contra. Nihil efficitur aliud nisi p B qõ corruptuz ẽ: sz in.9.ethy.dicit pbs q̃ homo p actum vitij efficitur nõ soluz alter:sz aliꝰ.g̃ peccatũ nãz aie corrumpit. P.pfectioni opponitur corruptio:sz pbs dicit in.7°.etB. q̃ homo acquirens virtutem non dicitur alterari: sed perfici.ergo cum peccatũ virtuti opponat:videt q̃ homo peccando nõ altereẽ:sed magis corrumpat.

Respõdeo dõm:q̃ quãdo aliquid est in potẽtia ad diuersa hoc cõtingit duplr.vno mõ sic q̃ vtrũq̃ eoꝝ ad qõ est in potẽtia equalr sit debituz ei: ⁊ perfectiuũ nature ipsiꝰ.sicut pz in corpore celesti in quo renouantur diuersi situs quoꝝ vnus nõ est sibi magis debitus q̃ alius.⁊ ideo quãdo acquirit aliquẽ situm de illis pluribus nõ simplr dicitur perfici:nec quãdo amittit corrumpi: quia amittendo vnum acquirit alium equiualentem: ⁊ iõ in tali amissione non est maluz:quia supra orbem lune malum consistens in defectu naturali esse non potest:et quasi simile est in corpore quod est potentia album ⁊ nigrum:et ideo in acquisitione ⁊ amissione taliũ proprie est transmutatio:non autẽ simpliciter perfectio vel corruptio.alio modo sic q̃ alterum eorum.simpliciter est debituz ei quod est in potentia vtrunq̃.⁊ alterum est indebitum ei: ⁊ tunc acquisitio illius quod est debituz sibi dicitur perfectio eius: ⁊ amissio dicitur corruptio.verbi gratia. potẽtia anime est in potentia ad habitum virtutis ⁊ vitij:sz habitus virtutis est debitus sibi:quia per eum ordinatur in finem propriuz habitus autem vitiosus est indebitus sibi:quia per eum discedit a rectitudine finis proprij:⁊ ideo quando aliquis acquirit virtutem:non dicitur simpliciter esse alteratus: sed magis perfectus:vt in septimo physicorum dicitur. ⁊ econtra quãdo habitus vitij in eo acquiritur dicitur corrumpi quando mutatur ab eo quod est sibi conueniens ꝓm naturam in id quod est sibi non conueniens: vt quodammodo in aliam naturam transeat:quia in conditionem ⁊ proprietatem alterius nature mutatur:sicut qui iracundus efficitur transit in proprietatem canis.⁊ ideo Boetius dicit.q̃ homines dum peccant naturam hominis quodammodo amittunt:⁊ sic quedam bruta animalia fiunt. Homo enim est illud quod est per rationẽ:vltima vero perfectio in brutis est ꝓm partem sensibilẽ. vñ quando homo ab eo quod est conueniens ꝓm rationem transit in id quod parti sensitiue conuenit:mutatur a conditione humana in conditionem brutalem:⁊ per hunc modum peccatum vel culpa qõ in actu consistit. dicitur corrumpere animã vel potentias: secundum scilicet quod peruertit eam ab ordine rationis

per quẽ in debitũ finem dirigebatur.

Ad primum g̃ dõs: q̃ perfectiones nãles possunt cõsiderari dupl'r vel q̃ztum ad eẽ primũ: ⁊ sic p pctm̃ nõ corrumpunt̃. manet enim ⁊ intellectus ⁊ voluntas: ⁊ oia hꝰ: vel q̃ztum ad ordinẽ quo in finẽ ordinãtur: ⁊ sic per pctm̃ corrumpunt̃: vt dictũ est. ¶ Ad scõm dicẽdũ: q̃ sicut est duplex pfectio. s. p̃ma ⁊ scõa: ita etiã est duplex corruptio. vna per quã tollitur pfectio p̃ma p quã res esse p̃mũ habebat: ⁊ talis corruptio spẽi mutationẽ facit: ſz sic culpa nãm hois nõ corrupit. Alia corruptio est per quaz tollitur pfectio scõa per quã res in esse scõo cõpleto pficit̃. ⁊ B spẽm non variat: ſz tm̃ speciei complemẽtũ tollit. ⁊ hoc modo culpa nãm humanã corrupit. ¶ Ad 3m dõm: q̃ subiectũ ad ꝓria dupl'r potest se hr̃e: vt dcm̃ est: vel ita q̃ vtrũq̃ equal'r sit debitũ sibi: ⁊ tunc nõ magis per vnũ q̃ per alterum corrumpit̃: vel ita q̃ vnuz sit debitum sibi: ⁊ alterũ indebitũ: ⁊ tunc per vnũ simpl'r perficitur: ⁊ per alterũ simpliciter corrumpit̃. q̃ztnis enim alterũ cõtrario q̃ per qõ corrumpit̃ nõ sit sibi ꝓrium q̃ztum ad eẽ p̃mũ: q̃z vtriq̃ ꝓtrariorum subycit̃: tamẽ sibi est ꝓriuz q̃ztum ad esse zm in qõ subiecti nã ordinat̃. ¶ Ad quartũ dõm: q̃ nihil agit suam corruptionẽ intẽdens illaz: ſz nõ est iconueniẽs: vt p actionem alicuius sequat̃ corruptio eius p̃ter intẽtionem agentis: ⁊ sic per accñs aliquid sue corruptionis causa est: sic̃ pz in ĩfirmo qui comedit nociua ex q̃bus mortẽ icurrit: intendit enim delectationẽ in cibo: sed p̃ter delectationẽ segtur mors. Et simil'r est in eo qui peccat. itendit enim delectari in opere peccati: ſz corruptio anime p̃ter. itẽtionẽ eiꝰ segtur. ¶ Ad qntũ dõm: q̃ potẽtia nõ corrũpit̃. si reducat̃ in actũ illũ ad quẽ est de se ordinata: ⁊ qui est debitus sibi: ſz talis actus nõ est pctm̃: ⁊ ideo rõ nõ ꝓcedit. ¶ Ad sextũ dõm: q̃ pctm̃ corrumpit aiam nõ q̃ztũ ad esse p̃mũ: ſz q̃ztum ad esse zm: ſz esse zm potest dupl'r cõsiderari: vel fm q̃ est in actu: ⁊ sic tollitur per pctm̃ p̃mũ ⁊ nõ per scõz: ſz hoc est p accñs q̃z scõm pctm̃ nõ inuenit ipm: vel fm q̃ est in habilitate: et sic vt ex p̃us dictis pz p qõlz pctm̃ diminuitur.

¶ Expositio textus.

Et tamen nunq̃ totaliter tollit̃ voluntas retinẽdi vel ꝓseq̃ndi ⁊c.) Uidet̃ hoc nõ esse in quolibet peccato cõe. aliqõ enim pctm̃ est qõ est ad corrumpẽdũ: ⁊ non ad aliqd acquirendũ: vt pz in homicidio: ⁊ iuidia ⁊ hꝰ. Sz dõs q̃ itentio siue volũtatis siue nãe nunq̃ p se terminatur ad nõ esse vel ad corruptionẽ: ſz semp ad aliqõ bonũ ipsi intendenti: q̃ztnis p̃ter itentionem sequatur malũ vel corruptio sine qua bonũ intẽtuz esse nõ potest: vt pz in igne qui intẽdit formam suam in mã iducere: ad quã sequit̃ corruptio aeris: simil'r etiam voluntas intẽdit aliqõ bonũ ipsi volẽti: qõ sine corruptiõe alteriꝰ nõ est: sicut vult quietem suam quam suspicat̃ esse non posse sine morte adversary vel aliquid hꝰ. ¶ Uolũtas enim vt supius ⁊c.) Hic sumit̃ voluntas pro actu voluntatis: ⁊ nõ pro potẽtia ipsa. (Nõ cõsisteret peccatũ: ſz iterdictio ⁊c.) Uerũ est vel legi scripture: vel nãliter indite. (Nõ cõsistente autẽ pctõ ⁊c.) Uidetur B eẽ falsum: q̃z vtus a malitia nõ dependet: sicut nec bonũ a malo. Sz dõm q̃ in sacra scriptura aliqd dr̃ fieri ⁊ eẽ qñ inotescit. Et sil'r p oppom nõ eẽ qñ ignotũ est: ⁊ q̃z vtus nõ manifestat̃ nisi p malitiã oppositã: iõ dic̃ q̃ si non esset pctm̃ nõ eẽt vtus: ⁊ iõ subiũgit. Subsistere vel emine re nõ posset. Sciẽdũ ẽt q̃ hic (quid est pctm̃ nisi preuaricatio ⁊c.) dz poni illa notula que in superiori distictiõe in aliquibus libris posita est que sic icipit. Joãnes ait. Qui facit pctm̃ ⁊c. (Quo circa diuersitatis ⁊c.) Ex p̃ma. n. diffõne occasionata est opio q̃ dicit tã in actu iteriori q̃z exteriori peccatũ ꝓsistere. Ex scõa vo eiusdez occasionat̃ alia opio q̃ dic̃ pctm̃ esse tm̃ in actu volũtatis. Ex 3a vo Ambrosij occasionat̃ alia opinio q̃ dicit solũ in p̃uatiõe pctm̃ ꝓsistere: ⁊ non in actu. (Quidaz aũt diligẽter ⁊c.) Hec opio in B dr̃ ab illa quã p̃us posuit: q̃z B logtur de malo: cui' rõ tm̃ in p̃uatione ꝓsistit. Alia vo quã supra posuit loq̃bat̃ de pctõ qõ ꝓlectit̃ sil' p̃uationẽ: ⁊ actũ. (Itẽ pbans nihil calu fieri in mũdo ⁊c.) Uidet̃ B eẽ falsuz: q̃z oẽ qõ fit vt in miori pte fit casu. si igit̃ nihil fiat casu nihil erit p̃ueniẽs: vt in minori prẽ: ſz si nihil fit hꝰ oia ex necẽitate ꝓtingũt: q̃z ea q̃ sunt frequẽter nõ deficiũt a necẽs nisi fz q̃ pñt in minori pte deficere vt in 6ometa. hr̃. Sz dõs q̃ effectꝰ p̃ueniẽs vt in miori pte põt ꝓsiderari dupl'r. vel in ordine ad cãm p̃xima p̃ter cuiꝰ itẽtionẽ accidit: ⁊ sic casuale vel fortuitũ e. vl' in ordine ad cãz p̃mã cuiꝰ pñtiã nihil p̃terfugit: ⁊ ita casu nõ fit. (Ad qõ dicũt his atq̃ hꝰ dictionibus ⁊c.) Ista solõ p̃cedit fm illã opinionẽ q̃ ponit in pctõ omissiõis actũ eẽ: ſz fm alias opionẽ solut̃ ista obo: q̃z p̃uationi q̃ malũ omissiõis dr̃ malum substat res bona. s. potẽtia in actũ nõ exiẽs. (Põt ẽt q̃ri ab eisdẽ ⁊c.) Hec obo sic ꝓcedit. in pctõ duo sũt. s. actꝰ subẽ: et malitia. q̃ g̃ pctũz dr̃ corruptio boni aut hꝰ B iq̃tũ ẽ malũ vel iq̃tũ ẽ actꝰ ex quo bonitatẽ hꝰ. si p mõ: cũ oĩs corruptio boni pena sit: pctũz in eo q̃ pctũz vel malũ erit pena: ⁊ a dõ qõ ẽ icõueniẽs. Si aũt ex pte actus hẽat q̃ sit corruptio boni: cũ actꝰ oĩs iq̃tũ ẽ actꝰ sit bonũ: tũc iq̃tũ ẽ bonũ nõ habebit q̃ corrũpat bonuz: qõ dr̃ icõueniẽs. g̃ oz vt illõ qõ est in pctõ p̃ter deformitatẽ ⁊ corruptiõez vñ rõ mali cãtur: non sit res bona: sed soluitur per equiuocationem corruptionis vt in littera patet.

¶ Oz quedam simul sunt peccata ⁊ pena peccati: quedam peccata ⁊ causa peccati: alia vo peccata ⁊ cã ⁊ pena peccati. ¶ Bist. XXXVI.

Sciendum est tamẽ quedam sic esse peccata vt sint etiam pene peccatorum. vnde Augu. super illum locũ psalmi. lvij. Sup cecidit ignis ⁊ nõ viderunt solem: ait. Ignis superbie ⁊ concupiscentie ⁊ ire intelligitur. Istas penas pauci videt̃. ideo eas maxime cõmemorat apostolus in epl'a ad Romanos: ⁊ enumerat multa q̃ peccata sunt ⁊ pene peccati. Itẽ inter primum enim peccatum apostasie ⁊ vltimã penã ignis eterni media q̃ sunt ⁊ peccata sunt ⁊ pene peccati. Grego. quoq̃ super Ezechielez ait. Cõtẽnenti qui nõ vult penitere ponit deus offendiculuz: vt. s. grauius impingat. peccatũ enim quod per penitẽtiam citius non deletur: aut peccatuz est ⁊ cã pcti: aut pctm̃ ⁊ pena peccati: aut peccatum simul ⁊ causa ⁊ pena peccati. Unde Moyses. Nonduz sunt ꝓpleta peccata amorreorum. Et Dauid inquit. Appone iniquitatẽ super iniquitatẽ eorum. Et alius ꝓpheta. Sanguis sanguinem tetigit. i. peccatum peccato additum est. Paulus quoq̃ ait. Propterea tradidit illos dõs in passiões ignominie ⁊c. Et itez. vt impleant peccata sua semp. Joanni quoq̃ p angeluz dõ qui in sordibus est sordescat adhuc. Ex his testimonijs colligit̃ peccatuz aliquod ⁊